

Sgwrs darnau bach 19 Chwefror 2026

Siaradwr: Diane Williams

Pwnc: Menywod Conwy

Sgwrs fer oedd hon ar rai o'r menywod a oedd yn byw, yn gweithio neu sydd â chysylltiad agos â thref Conwy. Dechreuodd y sgwrs gyda chrynodeb o fywyd Aline, yr Arglwyddes Burnell a oedd yn geidwad Castell Conwy am gyfnod byr yn y 14eg ganrif. Yna symudon ni ymlaen i'r 19eg ganrif lle archwiliwyd bywyd Sarah Dutton, perchennog Gwesty'r Castell. Prydlesodd Sarah ac yna bu'n berchen ar y dafarn goets enwog hon ar y Stryd Fawr yng Nghonwy am dros 50 mlynedd. Yn ystod y cyfnod hwnnw, ehangodd ac ailfodelwyd yr adeilad.

Gan symud ymlaen mewn amser, yna edrychon ni ar fywyd Agnes Twiston Hughes, sef y gyfreithwraig gyntaf yng Nghymru, gan gymryd drosodd cwmni J. W. Hughes pan ymdeolodd ei thad. Agnes hefyd oedd maer gyntaf Conwy.

Dilynodd dwy fenyw arall o'r 20fed ganrif: yn gyntaf Margaret Williams, cymeriad lleol gwych a ddisgrifiwyd fel "menyw ym myd dynion." Roedd Margaret yn "jacdo" (a aned o fewn muriau Conwy), yn newyddiadurwraig, yn awdur ac yn siaradwraig. Etifeddodd y Tŷ Lleiaf ar y Cei ac yn aml gellid ei gweld y tu allan iddo mewn gwisg Gymreig lawn.

Yn olaf, yn ein golwg ar fywydau menywod nodedig, fe wnaethom archwilio bywyd Betty Pattinson, ymgyrchydd a gwas cyhoeddus enbyd. Gwasanaethodd Betty fel Cynghorydd Tref am 21 mlynedd ac fel Maer ym 1976 a 1989. Mae ei hetifeddiaeth yn cynnwys helpu i achub pont grog Thomas Telford rhag cael ei dymchwel o bosibl a sicrhau bod twnnel Conwy yn cael ei adeiladu yn hytrach na'r A55 yn mynd trwy'r dref.

Yn rhan olaf y sgwrs, fe wnaethom edrych ar yr effaith y gall menywod sy'n byw bywydau cyffredin ei chael ar ddigwyddiadau'r byd. Ar ôl lladdfa'r Rhyfel Byd Cyntaf roedd awydd dwfn am heddwch a chydweithrediad. Yng Nghymru llofnododd bron i 400,000 o fenywod y Ddeiseb Heddwch 1923 a anfonwyd at fenywod yr Unol Daleithiau. Ei hamcanion oedd ple dros heddwch a galwad i fenywod Americanaidd ddylanwadu ar eu llywodraeth i ymuno â Chynghrair y Cenhedloedd. Yn sir Conwy, ym mhob tref, pentref a phentrefan, llofnododd bron i 14,000 o fenywod y ddeiseb – menywod cyffredin yn gweithredu dros "fyd di-ryfel".